

**Nr 147.**

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1937 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inrättande av ett statens hantverksinstitut jämte en i ämnet väckt motion.*

(1:a avd.)

I propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1937/1938 hade Kungl. Maj:t bland utgifter för kapitalökning, bilaga 9, under rubriken statens allmänna fastighetsfond, punkt 3, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, till uppförande av byggnad för ett statens hantverksinstitut för budgetåret 1937/1938 beräkna ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t uti en den 26 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 141, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till uppförande av byggnad för ett statens hantverksinstitut för budgetåret 1937/1938 under utgifter för kapitalökning, statens allmänna fastighetsfond, anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *O. Dahlbäck* väckt motion, nr 455, vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 141 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om föranstaltande av en allsidig utredning rörande den egentliga småindustriens villkor och behov samt om de statsåtgärder, som kunna finnas lämpliga för befrämjande av denna småindustris utveckling, så ock därom för riksdagen framlägga förslag.

I fråga om de skäl, motionären anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Departementschefen har inledningsvis erinrat därom, att 1936 års hantverkssakkunniga i ett den 30 november 1936 avgivet betänkande framlagt förslag angående inrättande av ett statens hantverksinstitut i Stockholm.

Av de sakkunnigas ifrågavarande betänkande framginge, att det nuvarande hantverksinstitutets uppgift vore att verka för höjande av yrkesskick-

ligheten bland landets hantverkare genom att bereda förut utbildade yrkesmän särskilt inom hantverket men även på industriens område tillfälle att förvärva sig ökade yrkeskunskaper och hålla sig i kontakt med utvecklingen inom yrket. Institutet kunde således sägas utgöra ett komplement till lärings- och yrkesskolorna. Genom sin verksamhet sökte institutet stödja hantverket och den detsamma närstående mindre industrien i deras tekniska och konstnärliga utveckling genom vidgande av de yrkestekniska och ekonomiska insikterna, genom konsulterande verksamhet rörande hithörande spörsmål samt genom att bereda möjlighet för undersökningar och experimentella arbeten rörande yrkestekniska frågor.

Emellertid framhöllo de sakkunniga, att hantverksinstitutets utrustning och resurser numera icke på långt när fyllde de fordringar, som borde ställas på en modern yrkesutbildningsanstalt av detta slag. Redan från början avsett endast som ett provisorium hade institutet givetvis icke kunnat erhålla den omfattning och gestaltning, som varit önskvärd för att detsamma skulle kunna fullt tillgodose de anspråk, som borde ställas på landets enda anstalt för högre yrkesutbildning inom hantverket. Härtill komme, att de begränsade ekonomiska resurser, som stått till institutets förfogande, icke möjliggjort en tillfredsställande utveckling av institutets verksamhet. I och med den ökade anslutningen till kurserna hade utrymmet i institutets lokaler visat sig allt mera otillräckligt. Även lokalernas beskaffenhet måste enligt de sakkunnigas mening betecknas såsom ur skilda synpunkter otillfredsställande. Fullständiga verkstäder funnes endast för ett mindre antal yrken, och i fråga om den maskinella utrustningen — maskiner, verktyg, apparater och instrument m. m. — kunde institutet ej anses på långt när fylla moderna krav. De vid institutet fast knutna lärarkrafterna vore dessutom otillräckliga i förhållande till behovet vid en mångsidigt skiftande yrkesutbildning.

Det syntes de sakkunniga nödvändigt, att en särskild byggnad uppfördes för ett nytt modernt hantverksinstitut.

För verksamheten vid det planerade nya institutet borde enligt de sakkunnigas mening uppställas ungefär enahanda program, som gällde för det nuvarande institutet. I första hand skulle således institutet utgöra en undervisningsanstalt, ett slags högskola för särskilt hantverket och den mindre industrien. Att stort behov föreläge av en undervisningsanstalt, där hantverkets utövare finge del av gjorda erfarenheter och rön inom respektive yrken och skaffa sig ökade yrkeskunskaper, vore enligt de sakkunnigas mening uppenbart.

De sakkunniga hade ansett det uppenbarligen ligga utom möjligheternas gräns för Sveriges hantverksorganisation att finansiera ett byggnadsföretag av den omfattning, varom här vore fråga. För planens realiserande erfordrades därför statens mellankomst. En utbildningsanstalt av ifrågavarande slag ägde även enligt de sakkunnigas mening den allmänna betydelse, att statens initiativ och medverkan, såväl ekonomiskt som organisatoriskt, till dess för-

verkligande syntes fullt motiverat. Såsom ytterligare motiv för ett dylikt statligt stöd ville de sakkunniga jämväl erinra om den även statistiskt påvisbara starkt ökade betydelse, som hantverket och den mindre industrien under de senaste decennierna vunnit icke blott i avseende å antalet sysselsatta och i fråga om produktionsvärdet utan även procentuellt taget i förhållande till den samlade industriella produktionen. De möjligheter för fortsatt och högre yrkesutbildning, som hittills genom statens försorg beretts ifrågavarande synnerligen viktiga grupp av yrkesgrenar, måste emellertid sägas vara i hög grad eftersatta, särskilt vid jämförelse med vad som stått och stode andra yrkesgrupper till buds.

Då de sakkunniga således ansåge det påkallat, att det nya hantverksinstitutet uppfördes genom statens försorg och finansierades till väsentlig del genom statsanslag, förutsatte de sakkunniga även, att institutet erhöles viss statlig karaktär och ställdes under statlig myndighets överinseende.

Kostnaderna för institutsbyggnaden jämte inrednings- och övriga anläggningskostnader hade de sakkunniga beräknat till 2 150 000 kronor. Därvid förutsatte de sakkunniga, att hantverksorganisationen komme att bidra till det nya institutet med *dels* kapitalbehållningen i C. J. F. Ljunggrens minnesfond (med hänsyn till vissa för den närmaste tiden planerade utbetalningar uppskattad till approximativt 50 000 kronor), *dels* ock det nuvarande institutets maskiner och apparater m. m.

De sakkunniga hade härefter framlagt förslag, i avseende å det planerade nya institutets organisation, drift o. d. Med avseende härå framhöllo de sakkunniga, att den hittillsvarande anordningen med institutets direkta sortering under Sveriges hantverksorganisation skulle upphöra. Institutet syntes böra erhålla en relativt fristående ställning. Det närmaste ansvaret för institutets drift och förvaltning borde åvila en särskild, av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse, bestående av 9 ledamöter jämte suppleanter för dem. Emellertid förutsattes därvid, med hänsyn till den nära intressegemenskapen mellan institutet och hantverket samt den mindre industrien, att nämnda näringsområden tillförsäkrades lämplig representation inom den nya styrelsen.

I fråga om institutets driftkostnader beräknades utgifterna till 165 000 kronor och inkomsterna till 32 000 kronor, vadan nettokostnaden således skulle utgöra 133 000 kronor, allt per år.

Över de sakkunnigas betänkande hade statskontoret, kommerskollegium och byggnadsstyrelsen avgivit utlåtanden.

Efter att hava redogjort för innehållet i dessa utlåtanden har *departementschefen* för egen del i ärendet anfört följande:

»Såsom framgår av den lämnade redogörelsen har det för yrkesmännen inom hantverket länge framstått som ett önskemål att erhålla ändamålsenligare lokaler och bättre organisation för den högre yrkesutbildningen inom hantverket och därmed jämförlig mindre industri. Den verksamhet

för höjande av ifrågavarande yrkesutbildning, som under de senaste femton åren utövats av Sveriges hantverksorganisation genom dess hantverksinstitut, har från olika håll tillvunnit sig det största erkännande. Den i ärendet verkställda utredningen och de över därvid framkomna förslag avgivna utlåtandena utvisa emellertid, att nämnda institut numera icke fyller de fordringar, som böra ställas på en modern utbildningsanstalt av förevarande slag. Från början avsett endast såsom ett provisorium har institutet givetvis icke kunnat erhålla tillräckliga lokalutrymmen, utrustning och resurser i övrigt för att kunna tillfredsställande fullgöra sin uppgift att tillgodose skilda yrkesgruppers olikartade anspråk på fortsatt utbildning.

För att bringa den högre hantverksutbildningen i vårt land i bättre överensstämmelse med moderna krav och nutida behov synes därför den sedan lång tid tillbaka vilande frågan om inrättande av ett nytt, modernt utrustat hantverksinstitut nu böra vinna sin lösning. Att detta institut bör erhålla statlig karaktär — om ock med en jämförelsevis fristående ställning — torde vara riktigt med hänsyn till de stora anspråk på ekonomiskt bistånd från statens sida, som ställas icke blott för institutets uppförande och inredning utan även framdeles för dess verksamhet. I detta sammanhang vill jag, i anledning av industriförbundets i dess yttrande anförda betänkligheter mot bibehållande av benämningen »hantverksinstitut», i likhet med kommerskollegium framhålla, att denna benämning torde hava vunnit hävd bland de yrkesgrupper, som besöka anstalten.

Beträffande tomtområde för den nya institutsbyggnaden — vilket Stockholms stad erbjudit sig skola tillhandahålla — hava, enligt vad i ärendet blivit upplyst, stadens vederbörande myndigheter ännu icke tagit definitiv ståndpunkt till frågan om upplåtelse av den av de sakunniga avsedda tomten inom kvarteret Mäster Michael. Enligt vad som inhämtats har även annan tomt föreslagits för ändamålet. I likhet med kommerskollegium håller jag emellertid före, att den av de sakkunniga tillstyrkta placeringen av institutsbyggnaden erbjuder bestämda fördelar. Dels synes tomten lämplig i och för sig samt den föreslagna byggnaden kunna väl inpassas i stadsbildningen, dels torde det av kollegium påpekade grannskapet till vissa andra institutioner och de förhållandevis goda möjligheterna att i denna del av staden erhålla kost och logi till rimliga priser böra tillmätas synnerlig betydelse. Särskilt synes den nära belägenheten till hantverksorganisationens fastighet förtjänt att beaktas. Enligt vad jag inhämtat torde avsikten vara att företaga vissa ändringsarbeten i fråga om nämnda fastighet, vilka skulle syfta till att göra denna lämplig för sådan verksamhet, som vid sidan av det nya hantverksinstitutets arbetsuppgifter kan bli erforderlig för befrämjande av hantverk och småindustri samt för befordrande i allmänhet av medlemmarnas i organisationen intressen. Med hänsyn till den stora fördel, som ligger däri att för dylikt fall ett intimt samarbete kommer till stånd mellan de båda institutionerna, träder betydelsen av att de äro placerade i närheten av varandra i öppen dag. Värdet av denna hantverksinstitutets förläggning understrykes jämväl av den omständigheten, att eleverna vid detta institut ofta även torde vara medlemmar av hantverksorganisationen, som alltså kan hava intresse av att i olika avseenden lämna dem hjälp och stöd. Jag utgår därför från att byggnadsfrågan kommer att erhålla den lösning, som här förordats. Den omständigheten att tomtfrågan ännu ej blivit från stadens sida slutligt avgjord synes mig icke böra föranleda ett dröjsmål med förevarande ärendes behandling. Emellertid torde statsmakternas

beslut rörande själva byggnadsfrågan icke böra göras beroende av att just den av de sakkunniga angivna tomten upplåtes för ändamålet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid godkänna överenskommelse med Stockholms stad i detta ämne, därvid kronan torde böra tillförsäkras full äganderätt till ifrågakommande tomt, så länge densamma begagnas för nu avsett eller liknande statligt ändamål.

Beträffande planläggningen av och kostnadsberäkningarna för den föreslagna institutsbyggnaden har byggnadsstyrelsen framställt vissa erinringar. Med hänsyn till vad av byggnadsstyrelsen i förstnämnda hänseende framhållits läser styrelsen, innan byggnadsföretaget påbörjas, böra bliva satt i tillfälle att taga byggnadens slutliga utformning under förnyad omprövning. Jag förutsätter därvid givetvis, att de definitiva huvudritningarna till byggnaden komma att fastställas av Kungl. Maj:t. Den av de sakkunniga till 1 830 000 kronor beräknade byggnadskostnaden — inklusive kostnaderna för vissa inredningsarbeten — har byggnadsstyrelsen ansett böra höjas med 340 000 kronor till 2 170 000 kronor. Mot byggnadsstyrelsens beräkning har jag icke funnit skäl till erinran. Med inräknande av kostnader för anskaffning och komplettering av maskiner, inventarier och diverse utrustning, som av de sakkunniga beräknats till 320 000 kronor, böra alltså kostnaderna för institutsbyggnaden jämte inredningar och övriga anläggningar uppskattas till 2 490 000 kronor. Då jag, i likhet med de sakkunniga och kommerskollegium, anser billigt och skäligt, att av kapitalbehållningen i C. J. F. Ljunggrens minnesfond — vilken fond avsetts att användas för åstadkommande av ett i huvudstaden centralt beläget och för ändamålet särskilt uppfört hantverksinstitut — tages i anspråk ett belopp av omkring 50 000 kronor såsom bidrag till byggnadens uppförande, skulle statsverkets andel utgöra cirka 2 440 000 kronor. Jag vill härvid framhålla, att, därest annan tomt än den av de sakkunniga avsedda skulle komma att upplåtas, kostnaderna för byggnaden likväl böra hållas inom ramen av nyss angivna belopp, 2 490 000 kronor. Efter vad byggnadsstyrelsen angivit erfordras för budgetåret 1937/1938 icke högre anslagsbelopp än det i riksstatsförslaget beräknade eller 1 000 000 kronor.

Enligt den av de sakkunniga föreslagna organisationen för institutet skulle det närmaste ansvaret för institutets drift och förvaltning åvila en särskild, av Kungl. Maj:t för viss tid förordnad styrelse om nio ledamöter. Ordföranden och dennes ersättare skulle utses utan särskilt förslag och av de övriga ledamöterna skulle två utses efter förslag av respektive kommerskollegium och skolöverstyrelsen, fyra efter förslag av Sveriges hantverksorganisation, en efter förslag av Sveriges industriförbund och en efter förslag av landsorganisationen. Under utredningen uppkommen fråga, huruvida vid styrelsens sida borde ställas ett råd med representanter för olika intressegrupper, hava de sakkunniga ansett böra anstå, till dess institutet kommit till stånd och dess verksamhet blivit mera i detalj utstakad. Till vad de sakkunniga sålunda föreslagit och uttalat finner jag mig kunna giva min anslutning.

De sakkunniga hava även framlagt preliminära förslag till kursplaner och till lönestat samt utfört en provisorisk beräkning av driftskostnaderna. De hava därvid framhållit, att upprättandet av detaljerade planer för kursverksamheten och noggrannare ekonomiska kalkyler m. m. borde ske under samverkan med institutets blivande styrelse. I likhet med de sakkunniga och kommerskollegium finner jag välbetänkt, att den blivande styrelsen får biträda vid utformningen av riktlinjerna för institutets verksamhet för att

denna så nära som möjligt må komma att anknytas till det aktuella behovet. Därvid torde, bland annat, de av industriförbundet, hantverksorganisationen och Fredrika-Bremer-förbundet framförda synpunkterna böra bli föremål för närmare överväganden. Jämväl hantverksorganisationens önskemål angående personalen vid det nuvarande institutet synas därvid böra beaktas i den mån så med hänsyn till lämplig rekrytering av det nya institutets personal låter sig göra. Vad beträffar driftskostnaderna — av de sakkunniga beräknade till brutto 165 000 kronor, motsvarande, sedan vissa inkomster frändragits, en nettokostnad av 133 000 kronor — lära, på sätt statskontoret framhållit, avlöningarna böra anpassas efter gällande statliga avlöningssystem. Med hänsyn till den utredning, som i dylikt syfte bör företagas, och då några driftskostnader icke komma att uppstå under nästa budgetår, saknar jag anledning att nu ingå på ett närmare bedömande av de sakkunnigas beräkningar i förevarande ämne. Jag förutsätter dock, att ett blivande detaljerat förslag i möjligaste mån hålles inom den kostnadsram, som de sakkunniga angivit. I detta sammanhang får jag — i avseende å de sakkunnigas förslag om anvisande av ett anslag å 8 000 kronor till avlöning av föreståndare för det nya hantverksinstitutet under åtta månader av nästa budgetår — framhålla, att, såsom jag redan i statsverkspropositionen uttalat, för berörda ändamål eventuellt erforderligt avlöningsbelopp läser kunna bestridas av till Kungl. Maj:ts förfogande stående medel.»

*Utskottet.* Vad först beträffar det motionsvis gjorda yrkandet vill utskottet framhålla, att jämväl enligt utskottets mening småindustrin är en mycket värdefull tillgång för vårt land och förtjänt av stöd och intresse från statsmakternas sida. Huruvida emellertid något positivt resultat skulle kunna vinnas genom att, såsom motionären yrkat, igångsätta en omfattande utredning rörande denna industris villkor och behov kan möjligen ifrågasättas. Framhållas må nämligen, att det skiftande behov av småindustrier utav skilda slag, som gör sig gällande inom olika landsändar, föranleder att frågan om de lämpligaste åtgärderna för befrämjande av denna industri icke torde kunna lösas efter för hela landet enhetliga linjer. Anordningarna på ifrågavarande område synas enligt utskottets mening snarare böra anpassas efter de olika landsdelarnas speciella intressen och sålunda få en mera regional prägel.

Med anledning av vad i motionen anförts rörande behovet av vidtagandet av statsåtgärder för befrämjande av den egentliga småindustrin vill utskottet erinra därom, att innevarande års riksdag på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning under tionde huvudtiteln anvisat ett anslag av 15 000 kronor, avsett att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri på landsbygden.

Under återopande av det anförda och då utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t fortfarande kommer att hava sin uppmärksamhet riktad på detta spörsmål, finner sig utskottet böra avstyrka den föreliggande motionen.

Vidkommande härefter Kungl. Maj:ts förslag anser sig utskottet med hänsyn till den stora betydelse, som tillgången till ett fullt modernt utrustat

hantverksinstitut har för den högre yrkesutbildningen inom hantverket och därmed jämförlik mindre industri, böra tillstyrka, att ett sådant institut nu kommer till stånd. Den av departementschefen framlagda beräkningen av byggnads- och driftskostnaderna har ej föranlett någon erinran från utskottets sida, liksom ej heller den föreslagna organisationen för institutet.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen må till *uppförande av byggnad för ett statens hantverksinstitut* för budgetåret 1937/1938 under utgifter för kapitalökning, statens allmänna fastighetsfond, anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor;

II. att motionen II: 455 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Beträffande frågan om beredandet av tackning för nämnda anslag kommer utskottet framdeles att yttra sig.

Stockholm den 14 maj 1937.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

---

*Närvarande:* Se under utlåtandet nr 145.

---